

«علامات المؤمن خمس، صلاة الخميس، زیارت الاربعین، والتختم فی الیمین، وتغییر الجبین، والجهر بسم الله الرحمن الرحیم»؛

پژوهشی در زیارت امام حسین (ع) در اربعین

در احادیث فراوانی از امامان معصوم (ع) به زیارت اربعین سفارش و به زمان و مکان استحباب بیشتر این زیارت، اشاره شده است؛ به طوری که در مناسبت های گوناگون به آن ترغیب و در حدیثی، یکی از نشانه های مؤمن شمرده شده است. «این سفارش های مؤکد از آن روست که پیش از شهادت امام حسین (ع) به هیچ روی اربعین جلوه ای نداشته و اهل بیت (ع) خواسته اند به بهانه های گوناگون، از جمله با تأکید بر زیارت اربعین، نام و یاد آن حضرت زنده نگه داشته شود. عطیة عوفی به همراه جابر، نخستین زائران امام حسین (ع) در بیستم صفر سال ۶۱ هجری، هم زمان با اربعین شهیدان کربلا هستند و نام این دو همواره همراه با زیارت اربعین برده می شود. عطیة از تابعان و شیعیان برجسته امیرمؤمنان (ع) و یکی از رجال علم و حدیث و تفسیر قرآن بود. او که شاگرد جابر بن عبد الله انصاری، صحابی بزرگ رسول خداست، علاوه بر حدیث غدیر، حدیث زیارت اربعین را نیز از استادش نقل کرده است. عطیة فردی عالم، محدثی ژرف نگر، مفسری والا مقام و مسلمانی فعال در عرصه مسائل اجتماعی و سیاسی بود. جابر بن عبد الله انصاری، از صحابه نزدیک رسول خداست که از سوی پیامبر گرامی اسلام مأموریت یافت تا سلام ایشان را به امام باقر (ع) برساند؛ چون پیامبر اکرم به او مرده داده بود که زنده می ماند تا زمانی که امام پنجم را ملاقات کند و چنین نیز شد.»

عنوان «زیارت اربعین» به زمان امام صادق (ع) بازمی گردد و عجیب این است که با وجود بیم و ترس از حکومت جائز، مردم از امام سؤال می کردند که با وجود ترس از خبرچینان و عوامل حکومت، آیا به زیارت حضرت که بروید این در حالی است که فقهای شیعه در مسئله حج، یکی از شرایط استطاعت را «تخلیه سرب» بیان فرموده اند؛ یعنی باید امنیت باشد و اگر امنیت نباشد، استطاعت محقق نیست؛ اما در مورد زیارت سیدالشهدا (ع) حتی با نبود امنیت نیز مردم را ترغیب به زیارت می کردند.

اما در خصوص روز اربعین در جلد ۱۴ وسائل الشیعه این باب را می یابیم: «باب تأکد استحباب زیارت الحسین (ع) يوم الأربعاء من مقتله و هو يوم العشرین من صفر». تأکد استحباب را که در این جا مطرح است، با آوردن روایاتی بیان می کند. روایت اول از امام حسن عسکری (ع) است که فرمود: «علامات المؤمن خمس، صلاة الخميس، زیارت الاربعین، والتختم فی الیمین، وتغییر الجبین، والجهر بسم الله الرحمن الرحیم»؛

نشانه های انسان مؤمن پنج تاست: پنجاه رکعت نماز روزانه (نمازهای واجب و نافله)، زیارت اربعین، انگشتی به دست راست کردن، پیشانی بر خاک نهادن و بسم الله الرحمن الرحیم را بلند گفتن.

این روایت گرچه مرسل است، ولی بنابر تسامح در ادله سنن و احادیث من بلغ در بحث مستحبات، مرسل بودن خبر، ضرری نمی رساند و مشکلی ایجاد نمی کند. این که مقصود از زیارت اربعین، خصوص زیارت امام حسین (ع) در روز اربعین است، به سبب شواهد متعددی از بیان علما از زمان شیخ مفید و شیخ طوسی تا زمان سید بن طاووس و بعد علامه حلی، شهید اول، کفعمی،

شیخ حرّ عاملی، مجلسی اول و دوم است که همین معنا از سخن آنان استفاده شده است و از این بالاتر، زیارت اربعین طبق فرمایش حضرت امام حسن عسکری (ع) از جمله علامت های مؤمن شمرده شده است. بنابراین شاید بتوان گفت که پیش از شهادت سیدالشهدا (ع) (اصلاً اربعین جلوه ای نداشته است. اربعین به معنای پاسداشت چهلمین روز حماسه کربلا و شهادت سیدالشهدا (ع) و یرانش مطرح شد و دشمنان هیچ گاه نتوانستند آن را از بین ببرند؛ به گونه ای که زیارت اربعین که ابتدا به چند ده نفر محدود می شد، امروزه به حضور میلیونی زائران تبدیل شده است.

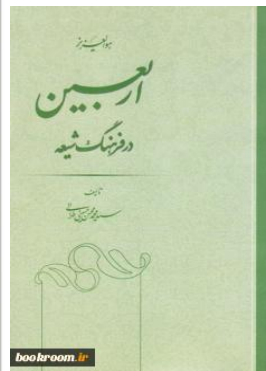
این نکته را نیز نباید از نظر دور داشت که حتی اگر جابر به کربلا نمی آمد، باز هم زیارت سیدالشهدا (ع) در روز اربعین مستحب بود؛ گرچه جابر هم یقیناً آمده است؛ چون مفاد زیارت جابر بسیار والا است و معارف عالی دارد و مضمونی است که کاملاً با عمق عقاید شیعه منطبق است و نشان از کمال معرفت جناب جابر بن عبد الله انصاری دارد و بعید نیست که جابر بن عبد الله، هم اصل زیارت را و هم توصیه به زیارت در روز اربعین را از ائمه گرفته باشد و از این رو سعی کرد تا خود را در اربعین به کربلا برساند. پس زیارت اربعین و استحباب زیارت سید الشهدا (ع) در روز اربعین ثابت است و بلکه به تعبیر دقیق شیخ حرّ عاملی شدت استحباب زیارت آن حضرت در روز اربعین ثابت است.

پس در روز اربعین دو جنبه هست: یکی اصل استحباب زیارت

معرفی کتاب و مقاله

۱- اربعین در فرهنگ شیعه

نوشته: محمد محسن حسینی طهرانی، انتشارات عرش اندیشه

۲- با خاندان وحی: از عاشورا تا اربعین.

نوشته حشمت الله قنبری همدانی
انتشارات امیر کبیر

سیدالشهدا(ع) در این روز که دستور ائمه هدی است، و جنبه دیگر این است که جناب جابر در این روز موفق شد با عطیه به کربلا آید و به زیارت آن حضرت بشتابد.

در کتاب مسار الشیعه شیخ مفید و مصباح المجتهد شیخ طوسی در باره منشأ اربعین آمده:

۱. باز گرداندن سر مطهر حضرت و ملحق نمودن به بدن ایشان.

۲. وجود روایاتی نظیر روایت ذکر شده از امام حسن عسکری (ع)

۳. زیارت جابر بن عبدالله انصاری

منابع

۱- نقش اربعین در احیاء یاد عاشورا و گسترش نهضت امام حسین(ع)
فرهنگ زیارت - دیماه سال ۱۳۹۲ شماره ۱۹ و ۲۰

۲. جایگاه زیارت اربعین در متون حدیثی و فقهی فرهنگ زیارت - دیماه سال ۱۳۹۲ شماره ۱۹ و ۲۰

حسین

تسلا علی الحسین و علی بن الحسین و علی الحسین یوفی الله العباس

اربعین

ویژه اربعین امام حسین علیہ السلام

۲۰ صفر (۳۰ آبان ۱۳۹۵)

مقام معظم رهبری:

شروع جاذبه مغناطیسی حسین در روز اربعین است...

معاونت پژوهش (مدرسۀ علمیه فاطمیه شهرستان دامغان)